

УВОДНА РЕЧ ПРИРЕЂИВАЧА

СВАКОДНЕВИЦА: НОСТАЛГИЈА, ОПОМЕНА, СПОМЕН

Не престајемо да трагамо за моралним параболома, егзистенцијалним алегоријама и парадигматским кључевима који би нам предочили наш свакодневни живот. Ако се људска историја може представити као етапно губљење вере, губљење духовног ослонаца, губљење све мањих острваца смисла у све већем и све страшнијем свету, она се исто тако може, с једнаким правом, представити и као континуирано укидање добрих изговора за неделање, инерцију и пасивизацију.

За многе од нас, свакодневица је на супротној страни од прошлости: прошлост се идеализује и демонизује, неретко изазива противречне осећаје већ и самим тим што је свако индивидуално сећање амбивалентно, утопљено у интеракцији са друштвеним променама. Свакодневица је поприште другачијих двојности: она нас излаже расположењима носталгије и фасцинације која се дешавају у исто време и напоредо теку. Она нас ставља пред привремени заборав и помну евиденцију. Она нас кори и усмерава.

Свакодневица по себи није само реалност: она је хибрид више реалности које функционишу складно и углавном уклопљено. У свакодневици се срећу мистика и економија, емпијска тачност и езотерична неодређеност. Тешко је набројати све интерпретативне замке које су везане за свакодневицу као праксу и симбол, мотив и елемент нашег живљења: већ и оне конвенционалне, безброј пута тестиране па потом преузимане, стратегије скривања и замене остварују пресудан утицај на тумачење ритуала којима се предајемо. Ситуирање свакодневице у науци и уметничкој наративи открива да се у перцепцији свакодневног живота мења истовремено и много и мало тога.

Дужност и доколица остају увек исти, обележени социјалним, родним, економским именитељима и дефиницијама, ма како се чини да се реализују на различите начине. „Данас

доживљавамо лакоћу кретања непознату иједној ранијој урбаној цивилизацији, а ипак је покрет постао дневна активност која је највише испуњена стрепњом”, примећује седамдесетих година прошлог века Ричард Сенет (14), у времену које се можда сада чини идиличним а у ком је свакодневица једнако била елиминаторна трка са дужностима и обавезама као што је и данас; Џон Пери Барлоу примећује да „природни циклуси омогућују предахе”, али да „време доживљавамо као атомистичко и дисконтинуирано”.¹

Истраживање свакодневице може да покаже како се свакодневни догађаји и рутина свакодневног живљења претачу у уметнички доживљај, у феномене вредне научног истраживања, у дијагностиковање дијахроније у нашим привидно синхроним ритуалима. Свакодневица је жариште проблема и први покушај њиховог рашчлањивања, она функционише на основима дужности, али и на темељима игре и задовољства; свакодневни живот је скуп традиција и небројених могућности да се обичаји иновирају. Свакодневица се не мења само са отварањем хоризонта атрактивним технолошким иновацијама: њу потресају промене и у предтехнолошком раздобљу.

Истраживање свакодневице може да покаже и штошта друго: како књижевност и сликарство, архитектура и популарна култура предочавају свакодневни живот појединца у мрежи националних и класних обележја, или пак у типологији објеката у којима се одвијају ритуали и рутине свакодневног живљења; може да покаже како свакодневни живот сликају телевизијске серије и радио емисије; како се дистрибуирају родне улоге у свакодневном животу; може да открије шта филозофији, историји, психологији, социологији, економији, етнологији и антропологији значи свакодневни ритам обавеза и задовољстава, наметнутих задатака и освојених привилегија игре и опуштања.

Много је хроничара „културе убрзања” који желе да докажу како динамичне материјалне промене у свакодневном животу никада не доводе до једнако брзог духовног преображаја. Развој технологије не чини нас бољима – Стивен Џоунс у *Виртуелној култури* пише: „Поверовали смо да су политички, морални и социјални проблеми последица недостатка комуникације, те да ћемо, ако унапредимо комуникацију, решити различите проблеме који муче данашњицу”. С тим у вези, дало би се размислити, са дистанце од две деценије, о пет неиспуњених обећања Интернета која нас и данас

---

1 Џоунс, С. (2001) *Виртуелна култура*, Београд: Библиотека XX век, стр. 29.

закупљају: у додиру с Мрежом не добијамо ново тело него губимо сопствени идентитет; технологија је загосподарила нашим временом, завањавајући нас обећањем слободе и повећавања продуктивности; обећана нам је нова заједница, али смо уместо ње добили изолацију у којој ће нас бити лакше контролисати; уместо потпуне демократије, осећамо недостатак легитимитета и праве одговорности које демократија подразумева; нову свест стичемо тек под условом да postanemo део глобалне контролисане заједнице.²

Анализе активности са друштвеним мрежама све више показују да се у времену корених промена у схватању феномена приватности и интимности хијерархијска структура односа у друштву не мења тако брзо ни лако. Раслојавање друштвених и уметничких поступака и образаца дешава се, очигледно, као последица све веће диспаратности стратегија којима делатници и уметници прибегавају како би се безболније суочили са дислоцираним светом, из потребе за трансгресијом.

Свест о кризи нарације почиње давно пре опомене Валтера Бењамина да излазимо из доба наративног искуства како бисмо ступили у време информације. Из аналогног доба хијерархије и линеарности премештамо се у дигитални свет чија је структура потпуно другачија (у форми ризома, никако уређене структуре), у поступке скенирања, архивирања и складиштења информација, до ког долази захваљујући особеностима нових, како их Лев Манович назива, метамедија. За разлику од романа и филма који привилегују нарацију као кључни облик културног израза, компјутерско доба уводи базу података, те тако и свакодневно живљење постаје репозиторијум сведочанстава.

Свакодневицу занима и тело, она је њиме опседнута. Како год описали предтехнолошке слике тела, опажамо у њима покушај да се жеље и нагони артикулишу и легализују, да се ослободе страхова и забрана. Тело које болом подсећа на своје постојање јесте непријатељ духу; тело које негује друштвено непожељне жеље бива маргинализовано и прогнано; тело које упознаје друштвено одобрене ритуале одрастања и сазревања није ништа мање изложено болу и стресу. Тело може да буде метафора текста и језика, друштва и историје, али оно никада не може да оконча игру тумачења која га конституише и разграђује.

---

2 Ђурић Пауновић, И. и Гордић Петковић, В. Технологија као (пост)религија у прози Дагласа Копланда, у: *Српски језик, књижевност, уметност*, уредник Бошковић, Д. (2012), Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, стр. 187-193.

Радови у овој тематској целини баве се наизглед несагледивим и недодирљивим елементима свакодневице, и њихови јунаци и теме су једна успешна телевизијска серија у интерактивном формату, али и ужасно страдање Љубице Љубичић: ова „врло мирна и повучена” девојка радила је у Фабрици текстила која је 1. априла 1924. године поднела пријаву о крађи 25 метара платна; осумњичена је за крађу и иако је негирала кривицу, спроведена је у злогласну београдску Главњачу, где је убијена батинама. Недостатак правне заштите и затворска тортура били су део једне свакодневице, једном.

Лагодније теме, попут поподневног дремања или испијања кафе, сапетости и етеричности које простор пружа јунацима *Сеоба* Милоша Црњанског или пак освајања простора посматрањем у романима Дона ДеЛила, подсетиће да је свакодневица мозаик важних ритуала и осећања, понављаних осећања и расположења.

Свакодневица је, језиком нових технологија речено, мултиверзум; из перспективе предтехнолошке цивилизације, она је простор у ком коегзистирају носталгија за радошћу понављања, опомена о безизлазности рутине и спомен на будућу идеализацију тренутка садашњег.

ЛИТЕРАТУРА:

Бошковић, А. (2000) *Дигитални партизани*, Београд: Центар за савремену уметност.

Ђурић Пауновић, И. и Гордић Петковић, В. Технологија као (пост)религија у прози Дагласа Копланда у: *Српски језик, књижевност, уметност*, уредник Бошковић, Д. (2012), Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, стр. 187-193.

Levy, S. M. *Imagination and the Journey of Faith*, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.

Манович, Ј. (2001) *Метамедији*, Београд: Центар за савремену уметност.

Sennett, R. (1978) *The Fall of Public Man*, New York: Vintage Books.

Џоунс, С. (2001) *Виртуелна култура*, Београд: Библиотека XX век.